

Bożena Szewczul

Kollokwium habilitacyjne ks. dra Janusza Gręźlikowskiego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 44/1-2, 259-262

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KOŁOKWIUM HABILITACYJNE KS. DRA JANUSZA GRĘŻLIKOWSKIEGO

Dnia 21 listopada 2000 roku na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odbyło się kolokwium habilitacyjne ks. dra Janusza Grężlika, kapłana diecezji Włocławskiej, adiunkta w Katedrze Historii Prawa tegoż Wydziału oraz wikariusza sądowego Diecezjalnego Sądu Biskupiego we Włocławku. Podstawę przewodu habilitacyjnego stanowiła rozprawa pt. *„Recepcja reformy trydenckiej w diecezji włocławskiej w świetle ustawodawstwa synodalnego”* (Włocławskie Wydawnictwo Diecezjalne, Włocławek 2000, ss. 463). Recenzentami rozprawy byli: ks. prof. dr hab. Jan Dudziak (PAT), ks. prof. dr hab. Marian Fąka (UKSW) i ks. prof. dr hab. Henryk Misztal (KUL). Kolokwium habilitacyjnemu przewodniczył Dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW ks. prof. dr hab. Julian Kałowski.

Kryzys Kościoła mający miejsce w końcu XV i pierwszej połowie XVI wieku widoczny w jego strukturze, życiu religijnym i moralnym, a także w upadku dyscypliny kościelnej, pogłębiony jeszcze wybuchem reformacji, przyczynił się do zwołania Soboru Trydenckiego (1545-1563), który zainicjował przemiany wewnętrzne i organizacyjne Kościoła oraz jego duszpasterstwa. Sobór ten uznawany jest w historii Kościoła i prawa kanonicznego za początek nowej ery i punkt zwrotny rozpoczynający wielką reformę. Uchwały i postanowienia opracowane na 25 sesjach soborowych zmierzały do odnowy Kościoła, jego instytucji, a także podniesienia karność duchowieństwa i poziomu życia religijnego wiernych. Do zasadniczych uchwał Tridentinum można zaliczyć nakaz rezydencji beneficjantów, zakaz kumulacji beneficjów, polecenie zakładania seminariów duchownych, wprowadzenie obowiązkowej formy prawnej zawierania małżeństw, nakaz odbywania synodów prowincjalnych i diecezjalnych, reformę życia zakonnego oraz upowszechnienie szeregu instytucji zapoczątkowanych przez Stolicę Apostolską. Postanowienia soborowe wymagały wprowadzenia w życie w kościołach lokalnych, co było procesem trudnym, złożonym i długotrwałym, zależnym od warunków społecznych, politycznych i religijnych danego kraju i diecezji.

Adaptacja reformy trydenckiej w Kościele w Polsce, a także w polskim ustawodawstwie synodalnym poszczególnych diecezji, jest zagadnieniem bardzo ważnym i wciąż aktualnym tematem badań naukowych. Problem ten podejmowany w licz-

nych opracowaniach zbiorowych i dziełach samodzielnych, zawsze uwzględniał podstawowy środek w procesie reformy Kościołów lokalnych, jak stanowi instytucja synodów diecezjalnych, ponieważ synodalne ustawodawstwo diecezjalne jest narzędziem wprowadzania prawa powszechnego w życie poszczególnych Kościołów lokalnych. Zagadnienia recepcji reformy trydenckiej w diecezji wrocławskiej nikt nie studiował tak gruntownie i w tak obszernym zakresie, jak ks. Habilitant. Jego rozprawa jest pierwszym przedsięwzięciem tego rodzaju i przyczynia się do rozwoju badań nad polskim ustawodawstwem synodalnym. Ks. dr J. Gręźlikowski podjął wyżej wspomniany temat głównie z powodu braku całościowego opracowania monograficznego potrydenckich synodów wrocławskich w świetle recepcji uchwał Soboru Trydenckiego. Przedsięwzięcie to wiązało się również z kontynuacją badań Autora prowadzonych nad historią polskiego ustawodawstwa synodalnego w ramach jego pracy doktorskiej.

Rozprawa habilitacyjna ks. dra J. Gręźlikowskiego składa się z trzech części zatytułowanych kolejno: (1) Sobór Trydencki wezwaniem do reformy i odnowy Kościoła, (2) Dekrety trydenckie jako wiodące źródło synodów wrocławskich, (3) Nurt trydencki w statutach synodalnych.

W pierwszej części Autor ukazał główne założenia reformy trydenckiej, uwzględniając tło historyczne epoki i sytuację Kościoła pogrążonego w kryzysie, a także przebieg Soboru Trydenckiego, jego ustawodawstwo oraz przyjęcie uchwał Soboru przez króla i Kościół w Polsce. Następnie została przedstawiona organizacja diecezji wrocławskiej od drugiej połowy XVI wieku do połowy wieku XVII oraz jej problemy duszpasterskie.

Część druga stanowi analizę źródłową statutów synodalnych ze szczególnym zwróceniem uwagi na redakcję i druk statutów synodów wrocławskich oraz sposób korzystania redaktorów tychże statutów z dekretów trydenckich. Autor, analizując sposób korzystania przez redaktorów statutów z dekretów trydenckich, przedstawia również metodę, jaką posługiwali się ustawodawcy synodalni w korzystaniu z innych źródeł, np. dokumentów Stolicy Apostolskiej, Pisma Świętego, Katechizmu Rzymskiego, Corpus Iuris Canonici i statutów synodów prowincjalnych.

W części trzeciej Autor ukazuje konkretne dziedziny życia kościelnego, na które synody wrocławskie drugiej połowy XVI i pierwszej XVII wieku (a odbyło się ich łącznie 20) przeszczepiały odnowę trydencką. Wśród zagadnień poruszanych na synodach znajdują się takie kwestie jak: obrona wiary katolickiej przed protestanckim nowinkarstwem i wypływający stąd obowiązek częstego wyznawania wiary przez katolików; aktywne nauczanie wiary w kaznodziejstwie i katechezie; akceptacja tylko takich nauczycieli wiary i szkolnych nauczycieli, którzy otrzymali upoważnienie władzy kościelnej (stąd odrzucenie tzw. „wędrownych kapłanów” nie posiadających odpowiedniego upoważnienia); ożywienie życia sa-

kramentalnego oraz innych form kultu Bożego, w tym przynajmniej jedna w roku, odbywana w okresie wielkanocnym spowiedź i Komunia św. wiernych oraz zawieranie sakramentalnego małżeństwa z uwzględnieniem nowo ustanowionych przeszkód i według ustalonej dekretem „Tametsi” prawnej formy małżeństwa. Synody wrocławskie podjęły też kwestię reformy dyscypliny duchowieństwa, w ramach której wydały zakaz kumulacji beneficjów oraz obowiązek rezydencji beneficjatorów, zakaz przyjmowania urzędów kościelnych poza nadaniem ich przez kompetentną władzę kościelną, a także zarządzenie mające na celu powrót do wierności ideałowi celibatu, czystości oraz pobożności kapłańskiej, odrodzenie życia zakonnego i włączenie zakonników w uprawianie duszpasterstwa podporządkowanego władzy biskupa. Potrydenccy prawodawcy synodalni określili również zakres władzy i obowiązków poszczególnych urzędników diecezjalnych: oficjałów, wikariuszy generalnych, archidiaconów, dziekanów, świadków synodalnych i egzaminatorów oraz proboszczów.

Zasadnicza trudność przedsięwzięcia ks. Habilitanta polegała na konieczności dokonania wszechstronnej analizy postanowień trydenckich, a w dalszej kolejności na ukazaniu ich wprowadzania w życie przez synody wrocławskie w omawianym okresie. Książd J. G r ę ź l i k o w ś k i musiał uchwycić specyfikę ustawodawstwa partykularnego w relacji do norm prawa powszechnego tj. dekretów Soboru Trydenckiego. Trzeba podkreślić, że Autor dokonując wspomnianej analizy, gruntownie wykorzystał materiał źródłowy zarówno ogólnokościelny, jak i partykularny polski, a także literaturę pomocniczą dotyczącą tła historycznego epoki, ówczesnego stanu diecezji wrocławskiej i kierunków recepcji reformy trydenckiej.

Autor ukazał w sposób przejrzysty torowanie sobie drogi przez reformę trydencką w diecezji wrocławskiej oraz wskazał czynniki wpływające na formowanie się i kształtowanie nowego prawa diecezjalnego. Przedstawił także proces wchodzenia w życie uchwał Soboru Trydenckiego i określił, które z synodów i w jakim zakresie podjęły dzieło odnowy, na ile ich uchwały stały się narzędziem tej reformy, w jakim stopniu przeprowadzone reformy istotnie zmieniły obraz Kościoła wrocławskiego w XVI i XVII wieku oraz jaki miały one wpływ na przyszłość diecezji. Przedłożona monografia potwierdza duże znaczenie potrydenckich diecezjalnych synodów wrocławskich dla życia ówczesnego Kościoła i gorliwe zaangażowanie biskupów wrocławskich w dzieło soborowej odnowy, a także wpływ tej odnowy na życie religijne diecezji oraz rozwój jej struktur i urzędów.

Rada Wydziału Prawa Kanonicznego, biorąc pod uwagę pozytywną ocenę rozprawy habilitacyjnej i całego dorobku naukowego Habilitanta oraz wynik kolokwium habilitacyjnego, podjęła uchwałę w sprawie nadania ks. drowi J. G r ę ź l i k o w ś k i e m u stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

Dnia 26 lutego 2001 r. Centralna Komisja ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych zatwierdziła uchwałę Rady Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o nadaniu ks. J. G r ę ź l i - k o w s k i e m u stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

Bożena Szewczul